

DOROTA KARKUT Uniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0001-6681-6537
dkarkut@ur.edu.pl

O znaczeniu badań nad edukacją polonistyczną w przygotowaniu kandydatów do zawodu nauczyciela

Streszczenie

W artykule przedstawione zostaną najważniejsze kierunki współczesnych badań nad edukacją polonistyczną, związanych z pracą nauczyciela i kompetencjami ucznia, dotyczące: czytelnicstwa, tworzenia wypowiedzi ustnych i pisemnych, odbioru prozy i poezji, kształtowania postaw, a także analizy i interpretacji innych tekstów kultury. Omówione zostanie również znaczenie wyników tych badań dla kształcenia przyszłych nauczycieli we współczesnej, zmieniającej się rzeczywistości szkolnej. Głównymi problemami, którym poświęcono refleksję naukową, są sposoby upowszechniania badań ilościowych oraz jakościowych podczas konferencji naukowych organizowanych z myślą o nauczycielach (takich jak: Jesienna Szkoła Dydaktyków Literatury i Języka Polskiego w Krakowie oraz Kongres Dydaktyki Polonistycznej), jak również udział studentów w prowadzeniu mikrobadań. Zwracając uwagę na szanse i ograniczenia przydatności wyników badań nad edukacją polonistyczną w kształceniu nauczycieli, istotne okazują się także ustalenia wynikające z indywidualnych zainteresowań i doświadczeń badawczych autorki prowadzącej zajęcia ze studentami specjalności nauczycielskiej na seminarium licencjackim i magisterskim. Na potrzebę niniejszego artykułu przeprowadzone zostały badania sondażowe z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety internetowej, których uczestnikami byli studenci specjalności nauczycielskiej.

Słowa kluczowe: polonistyczne badania nad edukacją, kształcenie nauczycieli, mikrobadań, kompetencje badawcze nauczycieli

Badania edukacyjne są prowadzone z myślą o nauczycielach, a ich wyniki powinny być udostępniane także kandydatom do tej profesji. Zdobywanie kwalifikacji do zawodu nauczyciela polonisty wiąże się z wykonywaniem przez studentów wybranych zadań wynikających z przygotowania merytorycznego i metodycznego.

Obszary badań polonistycznych wyodrębnione przez Jana Kulpę dotyczą organizacji pracy nauczyciela języka polskiego (m.in. sposobów omawiania tekstów literackich, zainteresowań czytelniczych, postaw wobec lektury, barier recepcyj-

nych), analizy materiału nauczania (m.in. doboru treści kształcenia wyodrębnionych w podstawie programowej) oraz procesów uczenia się uczniów i wyboru metod i technik nauczania¹.

Najbardziej inspirujące badania polonistyczne w praktyce edukacyjnej

Sławomir Jacek Żurek wymienia najważniejsze obszary wymagające dalszych systemowych polonistycznych badań edukacyjnych:

- 1) kompetencje komunikacyjno-tekstowe,
- 2) czytelnictwo i jego promowanie (motywowanie do lektury),
- 3) kompetencje analityczno-interpretacyjne w kontekście samodzielnego myślenia i argumentowania,
- 4) media elektroniczne w edukacji polonistycznej,
- 5) edukacja polonistyczna w kontekstach międzykulturowych,
- 6) kapitał społeczno-kulturowy uczniów w kształceniu polonistycznym,
- 7) język polski w szkołach zawodowych (umiejętności rozumienia przekazu i tworzenia wypowiedzi)².

Kluczowym dla dydaktyki literatury i języka polskiego zagadnieniem są niewątpliwie badania dotyczące czytelnictwa, przeprowadzone przez polonistów (m.in. Zenona Urygę, Bożenę Chrzastowską, Barbarę Myrdzik, Stanisława Bortnowskiego, Annę Janus-Sitarz, Zofię Zasacką)³.

W badaniach nad odbiorem uczniowie mówią o wartościach, które odnajdują w książkach i postrzegają jako niezwykle ważne. Nauczyciele mogą się odwołać do nich podczas omawiania lektur szkolnych, gdy szukają sposobów, metod i pomysłów na swoje lekcje, aby uatrakcyjnić szkolne czytanie lektur. Mieszczą się tu zagadnienia z zakresu uczniowskiej recepcji utworów literackich w polonistycznym procesie dydaktycznym. Te badania diagnozują sytuację lektury w szkole i odpowiadają na pytania dotyczące funkcjonowania tzw. lektur kanonicznych (np. powieści historycznych Henryka Sienkiewicza) w perspektywie uczniów, nauczycieli i studentów polonistyki, a także procesu kształcenia kompetencji analityczno-interpretacyjnych.

Badania nad czytelnictwem powinny mieć wpływ na kanon lektur szkolnych; niestety, w praktyce jest zupełnie inaczej. Kanon lektur jest narzucony przez ministerstwo nauczycielom i uczniom. Znajdują się w nim utwory z odległych epok, pisane językiem niezrozumiałym dla współczesnych odbiorców. Powinno się

¹ J. Kulpa, *Dydaktyka języka polskiego (przedmiot i metody badań)*, s. 109–114, <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/3950/09--Dydaktyka-jezyka-polskiego--Kulpa.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [15.01.2023].

² S.J. Żurek, *Polonistyczne badania edukacyjne – perspektywy 2016–2020* [w:] *Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie. Powszechność i elitarność polonistyki*, red. E. Jaskółowa, D. Krzyżyk, B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek, Katowice 2016, t. 1, pdf, s. 95–104, 103.

³ W dalszej części artykułu ten wątek rozważań zostanie rozwinięty.

uwzględnić zainteresowania czytelnicze uczniów i pozwolić młodzieży wprowadzać swoje lektury do zagadnień poruszanych na lekcjach języka polskiego. Także nauczyciel polonista ma prawo polecać książki, które sam czyta z zainteresowaniem.

Jakie są dobre praktyki komunikowania wyników badań?

Wyniki badań edukacyjnych są zazwyczaj prezentowane i dyskutowane na konferencjach naukowych o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym. Z pomocą poloniście i naprzeciw oczekiwaniom nauczycieli języka polskiego wychodzą niewątpliwie inicjatorzy i organizatorzy metodycznych konferencji: Jesiennej Szkoły Dydaktyków Literatury i Języka Polskiego oraz Kongresu Dydaktyki Polonistycznej. Stają się one okazją do dyskusji o problemach kształcenia polonistycznego. Podczas konferencji przedstawiane są wyniki badań związanych z kształceniem literacko-kulturowym i językowym; dotyczących filozofii i koncepcji edukacji polonistycznej w świetle podstawy programowej oraz obowiązujących programów i podręczników; nauczania języka polskiego na różnych szczeblach kształcenia wobec wyzwań współczesnego świata; aksjologii obecnej i nieobecnej w podstawie programowej; dobrych praktyk lekturowych w szkole; uniwersyteckiego przygotowania nauczycieli języka polskiego do pracy z uczniami⁴.

I Kongres Dydaktyki Polonistycznej miał miejsce w 2013 r. na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Kolejne odbyły się w 2015 r. w Katowicach na Uniwersytecie Śląskim, w 2017 r. w Lublinie w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, w 2019 r. na Uniwersytecie im. A. Mickiewicza w Poznaniu, a ostatni w 2022 r. w Gdańsku na Uniwersytecie Gdańskim. To najważniejsze wydarzenia w środowisku polonistycznym, na których dyskutowano o czytelnictwie

⁴ Trudno wymienić wszystkie tytuły referatów wygłoszonych na ogólnopolskich, a także międzynarodowych spotkaniach metodyków, zainicjowanych przez Zenona Urygę w 1983 r. Odnieśmy się tylko do kilku przykładów z ostatniej, XIX Jesiennej Szkoły Dydaktyków, która odbyła się w 2020 r. w formie zdalnej. Magdalena Trysińska zrelacjonowała wyniki badań uczniów z klas pierwszych szkół średnich w zakresie kompetencji tekstotwórczej, Marta Chyb-Winnicka przedstawiła diagnozę umiejętności słuchania absolwentów szkół podstawowych, Danuta Łazarska omówiła świadectwa recepcji wierszy Zbigniewa Herberta przez uczniów klas pierwszych liceum, Mirosław Grzegórzek przedstawił raport z diagnozy czytelnictwa lektur dla klas VII–VIII obowiązujących na egzaminie po szkole podstawowej przez uczniów klas pierwszych liceum i technikum, Maria Stachoń podzieliła się refleksjami nauczycieli języka polskiego, którzy omawiali z młodzieżą uczęszczającą do klas pierwszych staropolską poezję religijną. Zob. M. Trysińska, *Kompetencje tekstotwórcze uczniów klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych – próba porównania*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia at Didacticam Litterarum Poloniarum et Linguae Polonae Pertinentia”, t. 12, s. 419–434; M. Chyb-Winnicka, *Jak słucha ośmioklasista? Próba diagnozy* [w:] tamże, s. 434–444; D. Łazarska, *Dlaczego warto czytać Herberta? Z badań nad szkolną recepcją poezji w klasach pierwszych zreformowanego liceum* [w:] tamże, s. 325–338; M. Grzegórzek, „Kocha, lubi, szanuje – nie chce, nie dba, żartuje”. *Uczeń klasy pierwszej liceum i technikum w relacji do lektury obowiązkowej w szkole podstawowej (raport z diagnozy)* [w:] tamże, s. 313–325.

w szkole i na uniwersytecie, kształceniu nauczycieli i kompetencjach uczniów, związkach między edukacją, literaturoznawstwem i językoznawstwem w kontekście współczesnych wartości oraz najnowszych zjawisk w świecie cyfrowym, prezentowano także szkoły dobrych praktyk polonistycznych. Po każdym z kongresów ukazały się publikacje. Najnowsza z 2021 r. zawiera badania edukacyjne, które przedstawiano podczas VI Kongresu Dydaktyki Polonistycznej w Poznaniu w 2019 r. Dotyczyły one m.in. problemów wielokulturowości i migracji, roli podręczników do języka polskiego w kształtowaniu tożsamości społeczno-kulturowej, edukacji patriotycznej z perspektywy uczniów i nauczycieli, wyobrażeń Polski i polskości w kulturze popularnej i w mediach, postaw uczniów szkół średnich wobec prozy o tematyce Holocaustu, czy też staropolskiej poezji religijnej. Pojawiły się również badania kompetencji tekstotwórczej uczniów klas ósmych w zakresie charakterystyki⁵.

Ograniczenia badań

Badania edukacyjne wprawdzie obejmują kilkuset, a nawet ponad tysiąc respondentów, jednak dobór próby badawczej często ograniczony jest do najbliższego otoczenia badaczy. Dlatego wyniki pozostają własnością wąskiego kręgu dydaktyków i nie mają mocy oddziaływania na rzeczywistość szkolną.

Niebagatelnym powodem marginalności badań edukacyjnych jest – zdaniem Marii Czerepaniak-Walczak – niedostatek środowiska, w którym można dyskutować ich wyniki⁶. Swoistym forum może być seminarium w szkole wyższej, na którym uczestnicy dyskutują na temat wybranych problemów edukacji polonistycznej.

⁵ Zob. A. Rypel, *Moja Polska? – dyskursy tożsamościowe w edukacji polonistycznej* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 1: *Narracje tożsamościowe w edukacji polonistycznej*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 55–75; D. Łazarska, *Czytanie Polski na lekcjach literatury. O potrzebie otwierania uczniów na wieloaspektowe wyobrażenia o Polsce i polskości* [w:] *Lekcja polskiego...*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, s. 171–184; I. Morawska, *Edukacja patriotyczna w świetle wypowiedzi i projektów przyszłych nauczycieli języka polskiego* [w:] *Lekcja polskiego...*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, s. 293–306; M. Latoch-Zielińska, *Polska i polskość w tekstach kultury popularnej (na przykładzie wybranych piosenek)* [w:] *Lekcja polskiego...*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, s. 235–251; A. Kania, *Wspomnienia z czasów II wojny w obiorze młodzieży. Echa głosów – rozmowa w milczeniu – kartka z dziennika* [w:] *Lekcja polskiego...*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, s. 323–337; M. Stachoń, *O kształtowaniu tożsamości narodowej i czytaniu staropolskiej poezji religijnej* [w:] *Lekcja polskiego...*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, s. 117–129; M. Grzegórzek, *Ewaluacja uczniowskiej kompetencji tekstotwórczej w raportach CKE (na przykładzie charakterystyki postaci)* [w:] *Lekcja polskiego...*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, s. 497–515. Warto dodać, że najnowsze badania w zakresie edukacji polonistycznej prezentowane są również regularnie w seriach dydaktycznych, np. „Edukacja Nauczycielska Polonisty” (do 2023 r. ukazało się już 35 tomów), w czasopiśmie polonistycznych o charakterze edukacyjnym (m.in. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sectio Educatio Nova”, „Polonistyka. Innowacje”), w publikowanych pracach doktorskich, habilitacyjnych, w relacjach z projektów badawczych realizowanych przez Instytut Badań Edukacyjny itd.

⁶ M. Czerepaniak-Walczak, *Badanie w działaniu w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli*, „Przegląd Badań Edukacyjnych” 2014, nr 2 (19), pdf, s. 10, <https://apcz.umk.pl/PBE/article/download/PBE.2014.028/5195/16632> [12.01.2023].

Nierzadko efekty badań są odległe od zamierzonych ze względu na „przesunięcie w czasie i przestrzeni, dystans, jaki dzieli termin i miejsce prowadzenia badań od ich opublikowania”⁷. Jednak trudno się zgodzić z opinią wspomnianej badaczki o sformalizowanym języku relacji z badań edukacyjnych: „Nie mniej ważny jest język raportów z badań. Jest on zwykle formalny, naszpikowany wyrażeniami odległymi od codziennego profesjonalnego języka nauczycieli/nauczycielek. Dzieje się tak głównie dlatego, że adresatami tych raportów są akademicy: recenzenci publikacji i dorobku”⁸. Raczej nie dotyczy to rozpraw polonistycznych, gdyż wielu badaczy akademickich było i jest autorami podręczników szkolnych lub jako eksperci mieli wpływ na poprzednie zmiany programowe i rzeczywistość szkolną.

Jak prowadzić kształcenie przyszłych nauczycieli umocowane w wynikach badań edukacyjnych?

Proces kształcenia studentów związany jest z prowadzonymi przez nauczyciela akademickiego badaniami naukowymi i upowszechnianiem ich wyników wśród słuchaczy⁹. Dzielenie się rezultatami własnych badań oraz prezentowanie badań realizowanych w innych ośrodkach akademickich z pewnością przyniesie efekty w postaci aktywności, samodzielności i zaangażowania we własny rozwój zawodowy przyszłego nauczyciela. Studiowanie polega na czynnym uczestnictwie w działaniach naukowych i aktywnym podejściu do procesu badawczego i współuczestniczeniu w prowadzeniu badań własnych nauczyciela akademickiego¹⁰. W ten sposób kandydaci do nauczycielskiej profesji mają możliwość praktykowania u mistrza i uczenia się od niego warsztatu badawczego.

Bartłomiej Golek podkreśla, że „Do nowych i coraz trudniejszych zadań współczesnego nauczyciela zaliczyć należy jego spełnianie się w roli badacza własnej działalności edukacyjnej”¹¹. Wiąże się to z koniecznością posiadania przez niego kompetencji diagnostycznych¹², które umożliwią usprawnienie działalności dydaktycznej i wychowawczej. Ważnym źródłem wiedzy na temat praktyki, realizacji i ewaluacji zadań zawodowych jest dla pedagoga badanie w działaniu, polegające na poznawaniu specyficznych właściwości wybranego wycinka własnej bieżącej praktyki, poprzez jego wielostronną analizę. Przedmiotem tej analizy są zmiany w dyspozycjach osobowościowych, w rela-

---

⁷ Tamże.

⁸ Tamże.

⁹ Zob. A. Sajdak, *Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich. Teoretyczne podstawy dydaktyki akademickiej*, Kraków 2013, s. 108.

¹⁰ Tamże, s. 192.

¹¹ B. Golek, *Kompetencje współczesnego nauczyciela (wybrane obszary)*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN” 2014, t. LXVII, s. 94.

¹² Zob. M. Legutko, *Oczekiwane kompetencje diagnostyczne nauczycieli [w:] Wspomaganie rozwoju kompetencji diagnostycznych nauczycieli*, red. M. Szmigiel, M. Szymański, Kraków 2018, s. 259–264.

cyjach społecznych albo w treściowych i organizacyjnych projektach pracy generowane intencjonalną działalnością osoby prowadzącej/osób prowadzących badania¹³.

Również w procesie kształcenia pedagogicznego nauczycieli szczególnie miejsce w treściach programowych powinno zajmować doskonalenie umiejętności poznawania uczniów. Badania edukacyjne są ważne w procesie kształcenia przyszłych polonistów. Umiejętność ich projektowania i znajomość sposobów prowadzenia działań diagnostycznych w praktyce pedagogicznej są określone jako istotne efekty uczenia się w *Standardach kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela*¹⁴. Dlatego każdy przyszły nauczyciel powinien poznać metody i techniki badań pedagogicznych oraz wzory narzędzi nadawczych pozwalających na samodzielne i zespołowe podejmowanie badań i krytyczny namysł nad praktyką odgrywania roli nauczyciela.

Badania prowadzone przez studentów

Badania stanowią integralny element kształcenia zawodowego. Znając wyniki ankiety przeprowadzonej w klasie, możemy zaplanować odpowiednie metody i formy pracy oraz metody nauczania dobrane do realizowanych treści, potrzeb, umiejętności i preferencji uczniów. Zdobyta wiedza na temat zainteresowań i uzdolnień uczniów pozwala nauczycielowi rozszerzyć odpowiednie treści kształcenia, dostosowując do nich sposób ich realizacji, tak aby uczniowie mogli rozwijać swoje zdolności i swój talent.

Włączanie studentów-kandydatów na nauczycieli w proces badania może odbywać się także poprzez prace dyplomowe, zwłaszcza magisterskie. Studenci studiów licencjackich i magisterskich samodzielnie opracowują wzory narzędzi badawczych, m.in. kwestionariusze ankiet, pytania do wywiadów. Prowadzą własne polonistyczne badania empiryczne, dotyczące różnorodnych aspektów nauczania języka polskiego w szkole podstawowej i ponadpodstawowej, m.in.:

- zainteresowań czytelniczych uczniów (książek o tematyce historycznej, w tym lektur szkolnych najchętniej czytanych przez młodzież),
- nowoczesnych technologii, których respondentami są uczniowie szkoły ponadpodstawowej oraz studenci polonistyki,
- odbioru malarstwa i poezji przez uczniów szkół ponadpodstawowych, diagnozujące umiejętności uczniów w zakresie analizy i interpretacji dzieła malarskiego,
- obecności kultury popularnej, nowych mediów, a także filmu i adaptacji filmowych na lekcjach języka polskiego,

¹³ M. Czerepaniak-Walczak, dz. cyt., s. 11.

¹⁴ Zob. Zał. 1 do rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 25 lipca 2019 r. *Standard kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela*, s. 9. „W zakresie wiedzy absolwent zna i rozumie sposoby projektowania i prowadzenia działań diagnostycznych w praktyce pedagogicznej”, <https://sipdata.lex.pl/dane/dzienniki/2019/2255423/1.pdf> [25.08.2023].

– podręczników do języka polskiego dla szkół podstawowych jako pomocy dydaktycznych¹⁵.

W swoich dysertacjach przywołują badania Zenona Urygi, Stanisława Bortnowskiego, Barbary Myrdzik, Doroty Karkut, Małgorzaty Latoch-Zielińskiej, Anny Janus-Sitarz, Zofii Zasackiej, przeprowadzone wśród młodzieży na temat odbioru poezji i prozy, malarstwa, muzyki pop, rap i hip-hopu, czytelnictwa lektur¹⁶.

Podstawą realizacji badań jest zdyscyplinowanie w gromadzeniu danych i stawianiu pytań badawczych oraz weryfikacji hipotez. Zebrane wyniki mogą być podstawą raportu badań zamieszczonego w pracy magisterskiej¹⁷.

Przyszli nauczyciele są zachęceni do badań własnych, zwłaszcza podczas praktyki ciągłej z języka polskiego w szkole podstawowej i ponadpodstawowej, która odbywa się wrześnie i trwa 3 tygodnie. Proponuje się im np. przeprowadzenie wśród uczniów sondażu diagnostycznego w technice ankiety na temat ulubionych lektur oraz tych, które są dla nich nieciekawe i trudne w odbiorze; zachęca się także do dokonania ewaluacji na temat przeprowadzonych przez nich lekcji.

Uczestniczący w seminarium dyplomowym, którzy rozpoczynają przygotowania do opracowania pracy dyplomowej i prowadzenia procesu badawczego, dzięki przeprowadzonym badaniom zdobywają wiedzę i doświadczenie. Wybrani studenci podejmują decyzję o wdrożeniu tej strategii badań w swoich działaniach naukowych. W ten sposób rozwijają swoje kompetencje badawcze, w które warto wyposażać przyszłych nauczycieli.

Omówienie wyników badań ankietowych

Głównym celem badania było poznanie opinii studentów specjalności nauczycielskiej na temat roli badań edukacyjnych w przygotowaniu zawodowym polonisty. Sformułowano też następujące cele szczegółowe:

– Czym są polonistyczne badania edukacyjne? Jaki jest cel i sposób ich wykorzystania?

---

¹⁵ Tematy badań pochodzą z prac licencjackich i magisterskich napisanych pod opieką naukową autorki artykułu.

¹⁶ Z. Uryga, *Odbiór liryki w klasach maturalnych*, Warszawa–Kraków 1982; S. Bortnowski, *„Potop” w szkole. Odbiór powieści Henryka Sienkiewicza. Wnioski dydaktyczne*, Warszawa 1988; D. Karkut, *Malarstwo jako kontekst literatury i języka polskiego w doświadczeniach uczniowskiego odbioru*, Rzeszów 2013; D. Karkut, *Miejsce i rola historii w edukacji polonistycznej. Badania i refleksje nad świadomością historyczną uczniów*, Rzeszów 2017; M. Latoch-Zielińska, *Gimnazjaliści wobec kultury hip-hopu* [w:] *Teksty kultury w szkole*, red. B. Myrdzik, L. Tymiakin, Lublin 2007, s. 289–306; M. Latoch-Zielińska, *Uczeń i nauczyciel w cyfrowym świecie. Możliwości, szanse, ograniczenia* [w:] *Edukacja a nowe media*, red. M. Latoch-Zielińska, I. Morawska, M. Potent-Ambroziewicz, Lublin 2015, s. 37–48; A. Janus-Sitarz, *W poszukiwaniu czytelnika. Diagnozy, inspiracje, rekomendacje*, Kraków 2016; Z. Zasacka, *Czytelnictwo dzieci i młodzieży*, Warszawa 2014.

¹⁷ W. Kwiatkowska, M. Skibińska, *Badanie w działaniu jako strategia rozwijania warsztatu badawczego licencjatów w świetle ich doświadczeń*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2019, nr 4, s. 77–95.

– Czy w czasie studiów polonistycznych omawiane są metody i techniki badań nad edukacją?

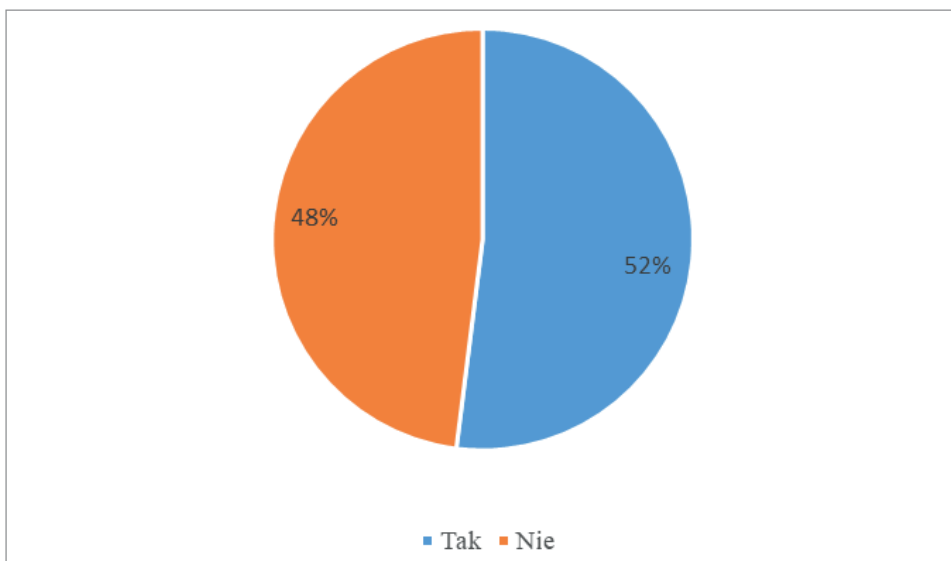
– Czy nauczyciele akademicy prezentują podczas zajęć wyniki badań własnych, zachęcając w ten sposób studentów do podjęcia aktywności badawczej?

– Jakie są najbardziej inspirujące badania polonistyczne w opinii respondentów?

– Jaki jest sposób prezentowania i upowszechniania badań nad edukacją polonistyczną? Czy docierają do szerokiego grona odbiorców-nauczycieli?

– Czy samodzielnie prowadzą badania edukacyjne (badania w działaniu)? Jakie trudności napotykają podczas prowadzenia badań?

– Jaka jest przydatność badań nad edukacją polonistyczną i w jaki sposób ich wyniki mogą zmienić rzeczywistość edukacyjną?

Wykres 1. Rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy podczas Pani/Pana studiów omawiane były metody i techniki badań pedagogicznych?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Odpowiedzi na postawione problemy badawcze poszukiwano na podstawie metody sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki ankiety, której narzędziem był kwestionariusz specjalnie skonstruowany do celów badawczych. Kwestionariusz został zbudowany z pytań zamkniętych – zaopatrzonych w kafeterię odpowiedzi do wyboru, i otwartych – dających szansę wyrażenia własnej opinii oraz pozwalających na bardziej osobiste i pogłębione refleksje. W badaniu wzięło udział 25 studentek filologii polskiej 1 i 2 roku II stopnia specjalności nauczycielskiej z jednego ośrodka akademickiego, będących podopiecznymi autorki artykułu. Badanie odbyło się w formie stacjonarnej i miało charakter anonimowy.

Pierwsze pytanie, jakie zadano respondentom, brzmiało: „Czy podczas Pani/Pana studiów omawiane były metody i techniki badań pedagogicznych?”

Ponad połowa osób biorących udział w badaniu (52%) nie spotkała się z metodami i technikami badań pedagogicznych podczas studiów. Potwierdza to następująca odpowiedź:

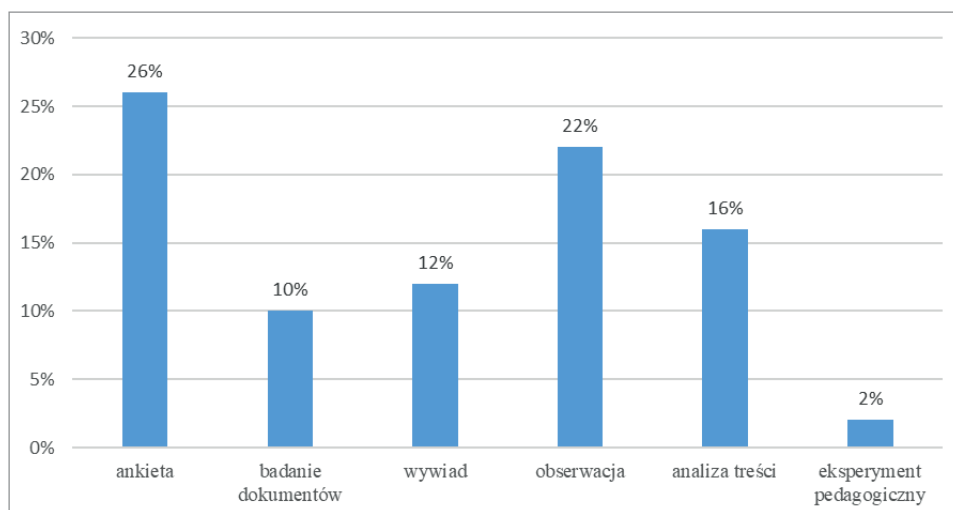
Nie przypominam sobie, aby podczas moich studiów były omawiane jakoś szczegółowo metody i techniki badań pedagogicznych, owszem, metody prowadzenia lekcji – tak, ale na temat takich badań nie rozmawialiśmy (studentka 1 roku II st.).

Przeciwnego zdania jest 48% ankietowanych, którzy piszą, że zapoznali się z metodami i technikami badań pedagogicznych na zajęciach z podstaw psychologii czy z metodyki.

Badani mieli zastrzeżenia do zbyt teoretycznego, pobieżnego i mało aktualnego sposobu prezentowania metod i technik badawczych w czasie studiów polonistycznych:

Pojęcia i przykłady metod i technik pedagogicznych były jedynie zasygnalizowane na moich studiach. Nie przypominam sobie, aby były one szerzej omawiane (studentka 1 roku II st.).

Respondentki, które odpowiedziały twierdząco na pytanie pierwsze, poproszono o wskazanie metod badań omawianych podczas studiów. Zestawienie otrzymanych odpowiedzi ilustruje wykres 2.

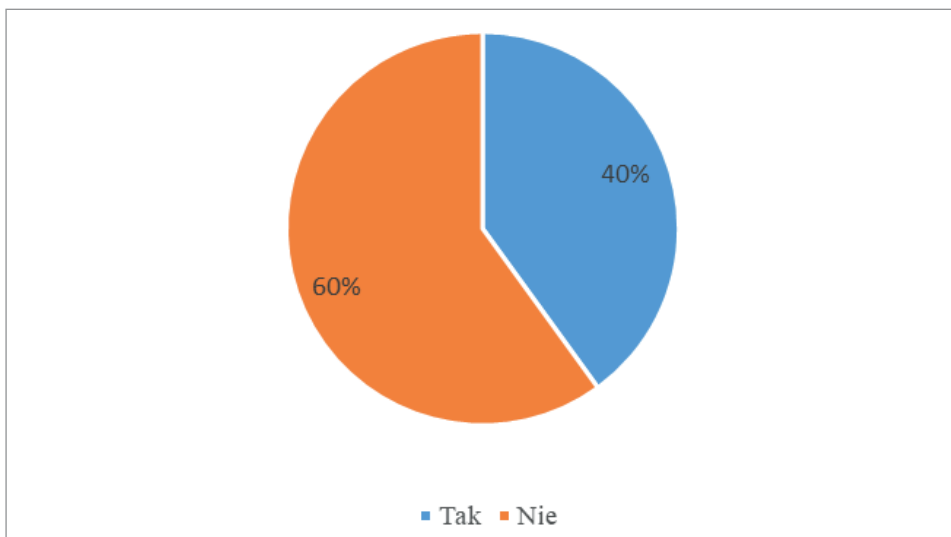

Wykres 2. Metody badań omawiane podczas studiów w opinii respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Najwięcej osób (26%) wskazało na ankietę, nieco mniej, bo 22%, twierdzi, że podczas studiów nauczyciele akademicy omawiali obserwację. Poza tym 16% respondentów zapoznało się z analizą treści, 12% z wywiadem, a 10% z badaniem dokumentów. Ponadto wyróżniono także eksperyment pedagogiczny, który jest znany tylko 2% ankietowanym. Do innych metod omówionych w procesie kształcenia akademickiego należały metody ewaluacji praktyki, m.in. metoda PMI.

Drugie pytanie badania ankietowego brzmiało: „Czy prowadzący zajęcia nauczyciele akademicy prezentowali wyniki swoich badań nad edukacją polonistyczną podczas ćwiczeń, wykładów, seminariów?”

Wykres 3. Rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy prowadzący zajęcia nauczyciele akademicy prezentowali wyniki swoich badań nad edukacją polonistyczną podczas ćwiczeń, wykładów, seminariów?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Okazuje się, że większość ankietowanych (60%) odpowiedziała przecząco na to pytanie. Potwierdza to następująca wypowiedź:

Prowadzący zajęcia nie prezentowali wyników swoich badań nad edukacją polonistyczną, zazwyczaj realizowali temat wykładu/ćwiczeń (studentka 1 roku II st.).

Można zatem wywnioskować, iż nauczyciele akademicy dość rzadko przedstawiali wyniki swoich badań podczas wykładów, ćwiczeń bądź seminariów.

Przeciwnego zdania jest 40% badanych, którzy twierdzą, że prowadzący zajęcia nauczyciele akademicy najczęściej prezentowali wyniki ankiet, zazwyczaj podczas ćwiczeń. Niektórzy wykładowcy z przedmiotów specjalnościowych, np. metodyki nauczania języka polskiego, podczas omawiania danego tematu odnosili się do prowadzonych przez siebie badań, również polecali artykuły własnego autorstwa, dotyczące tego tematu. Potwierdzają to następujące wypowiedzi:

Wykładowcy często podczas wykładów i ćwiczeń prezentują swoje badania. To wzbogaca treści wykładów wzbogacając je wiedzą praktyczną (studentka II roku II st.).

Tak, zazwyczaj były to artykuły, rozprawy naukowe, w których wykładowcy przedstawiali wyniki swoich badań w formie ankiet, wykresów, opisów (studentka 2 roku II st.).

Respondentki podawały przykłady konkretnych badań prezentowanych przez nauczycieli akademickich podczas studiów:

Nieliczni nauczyciele akademicy prezentowali rezultaty swoich badań. Dotyczyły one np. poziomu czytelnictwa wśród uczniów, zainteresowań czytelniczych dzieci i młodzieży, komunikacji międzyludzkiej, integracji kształcenia (studentka 1 roku II st.).

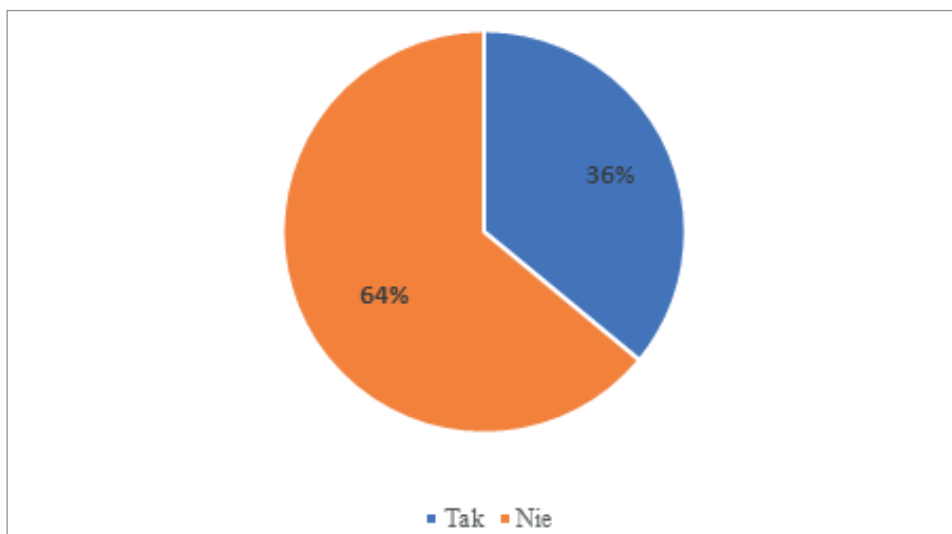
[...] dotyczyły m.in.: postrzegania przez licealistów i polonistów kanonu lektur; analizy i interpretacji wybranych tekstów Jacka Kaczmarskiego (studentka 2 roku II st.).

Wykładowcy prezentowali zarówno swoje wyniki badań, jak również swoich doktorantek. Badania dotyczyły analizy tekstów kultury, odbioru poezji bądź innych tekstów kultury; badania przeprowadzane były w obu typach szkół (studentka 2 roku II st.).

Przybliżone nam zostały wyniki badań dotyczących uczniów ze specjalnymi wymaganiami edukacyjnymi (studentka 1 roku II st.).

W swojej edukacji akademickiej miałam przyjemność zapoznać się z badaniami edukacyjnymi, które dotyczyły kanonu lektur i stanowiska wobec niego oraz czytelnictwa wśród dzieci i młodzieży (studentka 1 roku II st.).

Kolejne pytanie zadane ankietowanym miało na celu uzyskanie informacji na temat możliwości prowadzenia samodzielnych badań edukacyjnych w czasie studiów. Wykres 4 przedstawia zestawienie odpowiedzi na to pytanie.

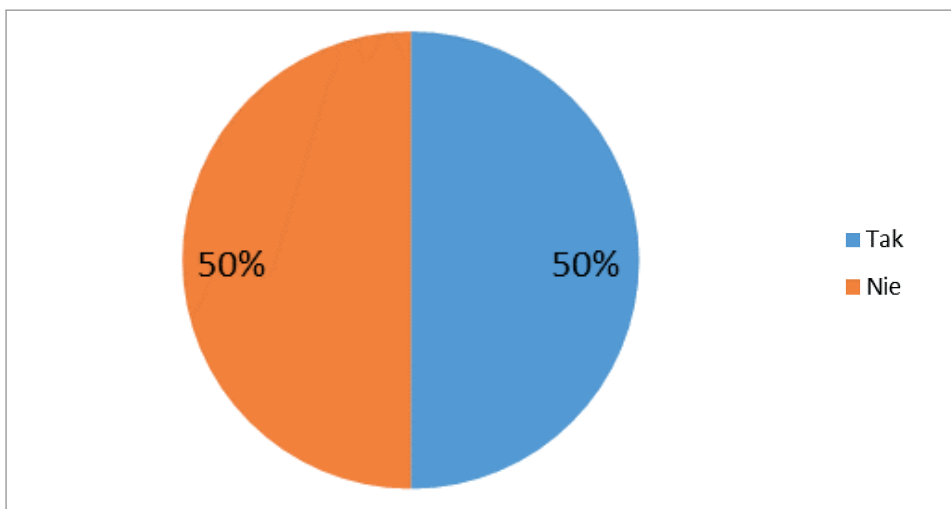

Wykres 4. Rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy w czasie trwania studiów miał(a) Pan(i) możliwość prowadzić samodzielnie badania edukacyjne?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Z analizy danych zamieszczonych na wykresie wynika, że zdecydowana większość badanej grupy (64%) nie prowadziła samodzielnie badań edukacyjnych w trakcie studiów. Pozostali respondenci (36%) odpowiedzieli twierdząco na to pytanie. Ankietowani najczęściej prowadzili badania w celu napisania pracy licencjackiej bądź magisterskiej. Niektórzy mieli taką okazję podczas praktyk.

W kolejnym pytaniu respondenci mieli wypowiedzieć się, czy po ukończeniu studiów zamierzają prowadzić badania edukacyjne i wykorzystywać ich wyniki w pracy nauczyciela. Zestawienie otrzymanych odpowiedzi ilustruje wykres 5.

Wykres 5. Rozkład odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy po ukończeniu studiów zamierza Pan(i) prowadzić badania edukacyjne i wykorzystywać ich wyniki w pracy nauczyciela?”

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych.

Z analizy danych zamieszczonych na wykresie wynika, że połowa badanych (50%) po ukończeniu studiów zamierza prowadzić badania edukacyjne i wykorzystywać ich wyniki w pracy nauczyciela. Dokładnie tyle samo respondentów (50%) jest przeciwnego zdania. Warto przytoczyć wypowiedzi ankietowanych, w których uzasadniają swoją opinię:

Nie, nie leży to w obrębie moich zainteresowań (studentka 2 roku II st.).

Nie, raczej nie zamierzam prowadzić takich badań, chciałabym pracować w szkole i realizować zakres tematyki języka polskiego na lekcjach i skupić się głównie na nawiązaniu więzi z uczniami, nie na prowadzeniu badań (studentka 1 roku II st.).

Możliwe, jednak nie jest to mój główny cel w edukacji polonistycznej (studentka 2 roku II st.).

Uważam, że jest to cenne doświadczenie dla nauczyciela. Nie tylko może poznać stan wiedzy, umiejętności uczniów, ich zdanie na dany temat, ale również może dowiedzieć się, co zmienić w swojej pracy, nauczaniu, by poprawić wyniki, wiedzę uczniów, jakie techniki i metody nauczania będą mu w tym pomocne. Może również zaobserwować, jak dany temat może być postrzegany przez uczniów na przestrzeni lat (studentka 2 roku II st.).

Chciałabym rozwijać swoją wiedzę, aby podnosić swoje kwalifikacje w zawodzie. Badania edukacyjne, moim zdaniem, nie tylko pogłębiają wiedzę nauczyciela, ale pozwalają na osiągnięcie wyższych wyników w pracy z dziećmi i młodzieżą oraz umożliwiają diagnozowanie braków wśród uczniów (studentka 1 roku II st.).

Tak, ponieważ myślę, że jest to cenne źródło informacji, zwłaszcza że zazwyczaj jest anonimowe. Można w jednym czasie zapytać o daną kwestię większą liczbę osób i w prosty sposób zebrać wyniki np. w formie diagramów (studentka 2 roku II st.).

Tak, ponieważ uważam, że badania pozwalają lepiej poznać uczniowską społeczność i jednocześnie każdego ucznia z osobna. Pomagają poznać ich zainteresowania i trudności, a następnie dobrać odpowiednie metody pracy i, w niektórych przypadkach, środki pomocy (studentka 1 roku II st.).

Po ukończeniu studiów mam zamiar prowadzić badania edukacyjne i wykorzystywać ich wyniki w pracy nauczyciela, ponieważ myślę, że takie badania mogą w znacznym stopniu polepszyć efekty kształcenia, a dodatkowo uzyskane wyniki pokażą nam, na jakie kwestie trzeba kłaść szczególny

nacisk w edukacji lub co można poprawić, aby edukacja była jeszcze efektywniejsza (studentka 1 roku II st.).

Badania mogłyby służyć doskonaleniu warsztatu nauczyciela polonisty – pozwalałyby poznać preferencje uczniów co do metod pracy, ich sugestie na temat zajęć, jakie książki czytają chętnie, a jakie mniej (studentka 1 roku II st.).

Uważam, że takie badania ułatwiają pracę i są świetnym punktem wyjścia do samorozwoju (studentka 1 roku II st.).

Warto również zwrócić uwagę na pytanie otwarte, które zostało zastosowane w końcowej części kwestionariusza ankiety: „Jak ocenia Pan(i) przydatność badań nad edukacją polonistyczną w praktyce szkolnej oraz sposób ich upowszechniania?” Studentki specjalności nauczycielskiej miały okazję wyrażenia swoich opinii, podzielenia się przemyśleniami na temat tego, co jest źródłem ich satysfakcji i niepokojów w związku z powyższym zagadnieniem.

Niemal wszystkie respondentki przyznały, że badania nad edukacją polonistyczną są przydatne w pracy nauczyciela, ponieważ stanowią istotną informację dla pedagogów, umożliwiającą poznanie uczniów i doskonalenie praktyki:

Są bardzo przydatne, pozwalają zobaczyć, z jakimi trudnościami mierzy się młodzież, nad czym trzeba pracować i w jaki sposób podchodzić do problemów (studentka 2 roku II st.).

Według mnie badania nad edukacją polonistyczną są bardzo istotne i potrzebne. Pozwalają one na uświadomienie kondycji uczniów w różnym zakresie: językowym, poetyckim czy ogólnych postaw. Wyniki badań pomagają także w poprawieniu edukacji polonistycznej, a także pokazują zdanie uczniów na dany temat (studentka 2 roku II st.).

Moim zdaniem tego typu badania są bardzo potrzebne, ponieważ pomagają zrozumieć wiele problemów uczniów, które na „pierwszy rzut oka” mogą być niezauważalne dla nauczyciela. Ponadto uświadamiają nauczycielowi, na jakie aspekty należy zwracać szczególną uwagę. Dzięki temu poloniści mają możliwość, by dążyć do zmiany polonistyki szkolnej na lepsze (studentka 2 roku II st.).

Są one bardzo potrzebne i pomocne, szczególnie teraz, po reformie edukacji oraz nauczaniu zdalnym. Takie badania naukowe mogą w sposób rzeczywisty zobrazować, jakich zmian potrzebuje współczesna szkoła. Co jest aktualne i najbardziej atrakcyjne dla uczniów. Jak współcześnie zmieniały się lub nie postrzegania na dany temat, co stanowi trudności dla uczniów (studentka 2 roku II st.).

Jednak nie wszystkie ankietowane tak entuzjastycznie oceniły przydatność i celowość badań nad edukacją polonistyczną:

Prowadzenie badań nad edukacją polonistyczną w praktyce szkolnej jest raczej bardziej przydatne dla środowiska nauczycieli i pasjonatów niż dla środowiska uczniów i rodziców (studentka 1 roku II st.).

Uważam, że badania nad edukacją polonistyczną są potrzebne, aby lepiej zrozumieć problemy, z którymi borykają się uczniowie (problemy z kontekście polonistycznym). Niestety, odnoszę wrażenie, że aktualnie w praktyce szkolnej owe badania odeszły w cień w czasie ciągłego pędu przerażania podstawy programowej (studentka 1 roku II st.).

Respondentki zwracały uwagę na sposób upowszechniania badań naukowych, ich dostępność w publikacjach, podkreślając konieczność zamieszczania wyników badań w Internecie:

Sposób upowszechniania jest różnorodny i tym samym odpowiedni (artykuły naukowe, monografie, prasa specjalistyczna, media społecznościowe) (studentka 4 roku filologii polskiej).

Najczęściej znajdują się one w jakichś artykułach, więc nie ma problemu z ich dostępnością. Uważam, że rzucają rzetelne światło na to, jak kształtuje się na przestrzeni lat polonistyka szkolna (studentka 2 roku II st.).

Badania są niezwykle przydatne, pozwalają usprawnić pracę i edukację polonistyczną w szkole, poszerzają zakres wiedzy, mogą także wpłynąć na warsztat nauczyciela polonisty. Jeżeli chodzi zaś o sposób ich rozpowszechniania, moim zdaniem powinny być ogólnodostępne w przestrzeni internetowej, gdyż jest to aktualnie najsprawniejsze źródło pozyskiwania informacji (studentka 1 roku II st.).

Uważam, że artykuły na temat przeprowadzonych badań są jak najbardziej przydatne dla nauczycieli z pasją nauczania, którzy pragną w jak największym stopniu skupić się na edukacji i wychowaniu uczniów. Co do upowszechnienia takich badań, uważam, że na szczególną uwagę zasługują te, które są zamieszczane w Internecie, ponieważ dostęp do nich jest najłatwiejszy i przez to skłania nauczycieli do chwili refleksji na temat ich sposobu nauczania (studentka 2 roku II st.).

Zastrzeżenia budził sposób udostępniania wyników badań nad edukacją polonistyczną jedynie wąskiemu gronu naukowców, co potwierdza wypowiedź jednej z respondentek:

Badania nad edukacją polonistyczną są przydatne w planowaniu pracy z uczniem. Najbardziej znane są wśród społeczności akademickiej. Nie są powszechnie stosowane w pozostałych placówkach (szkoła podstawowa, liceum, technikum) (studentka 1 roku II st.).

Wnioski

Na podstawie wypowiedzi badanych oraz analizy literatury można wywnioskować, że polonistyczne badania edukacyjne spełniają istotną rolę w rozwoju zawodowym nauczyciela. Szczególnie badania w działaniu pozwalają na weryfikację wybranych rozwiązań metodyczno-organizacyjnych (metod, form pracy, środków dydaktycznych, a niekiedy nawet treści kształcenia). Służą poznawaniu dzieci i młodzieży (diagnozy dotyczące umiejętności językowych, analizy i interpretacji literatury oraz innych tekstów kultury; wartości cenionych przez uczniów itp.).

Wyniki badań pokazują, że respondentom najbardziej znane są badania nad czytelnictwem, nad słownictwem uczniów, nad obiosem prozy i poezji oraz badania diagnozujące poziom osiągnięć uczniów.

Z analizy danych empirycznych wynika, że studenci rzadko samodzielnie prowadzą badania edukacyjne, przeszkodą w tych działaniach są m.in. trudności w opracowaniu wzorów narzędzi badawczych, planowaniu i organizacji pracy oraz omawianiu wyników badań i zastosowaniu ich w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Kolejną konkluzją wynikającą z ankiety jest to, że wyniki badań nad edukacją polonistyczną – chociaż prezentowane na ogólnopolskich konferencjach naukowych z udziałem nauczycieli i studentów – są słabo rozpowszechnione w środowiskach akademickich i nie są w wystarczającym stopniu eksponowane w kształceniu nauczycieli. Wypowiedzi studentów różnią się w tej kwestii, co wynika z odmiennego zapamiętania treści tych samych zajęć.

Badanie potwierdza w pewnym sensie, że opinie respondentów stanowią bardzo istotne źródło informacji, którego nie wolno bagatelizować. Sondaż ten jednak nie może być miarodajny przez wzgląd na niewielką liczbę badanych. W związku z tym należy zachować szczególną ostrożność, formułując na podstawie wyników

badania prezentowanego w niniejszym artykule wnioski, które odnosiłyby się do ogółu osób studiujących na specjalności nauczycielskiej. Niemniej jednak taki stan rzeczy prowokuje do przeprowadzenia szerszych badań w tym zakresie.

Podsumowanie

Omówione tu przykłady polonistycznych badań edukacyjnych stanowią istotny element przygotowania zawodowego nauczyciela języka polskiego. Badania o charakterze empirycznym mają przełożenie na zmianę praktyki dydaktycznej, a ich wyniki wskazują drogę przyszłym pedagogom, wyznaczając kierunki działań dydaktyczno-wychowawczych. Skłaniają do ciągłego uczenia się i doskonalenia swoich umiejętności, rozpoznawania specyfiki danego zespołu uczniów, wsłuchiwanie się w potrzeby wychowanków.

Kompetencje zawodowe nauczyciela polonisty są drogą do profesjonalizmu, czego dowodem jest m.in. zdolność do systematycznej nauki i sięganie do najnowszej literatury i wyników badań, co prowadzi do krytycznego namysłu nad własną praktyką¹⁸. Wiązą się także z koniecznością planowania lekcji języka polskiego:

po pierwsze, doboru lektur (takich, które niepokoją, stawiają pytania, a nie udzielają łatwych odpowiedzi); po drugie, wyboru metod pracy (zmuszających do refleksji, do rozmowy, do słuchania się wzajemnego, do kreatywności, do myślenia o przyszłości, do udoskonalania świata, a nie utrwalania jego dotychczasowych ram);

po trzecie wreszcie, określenia nowych kryteriów oceniania i kształtu egzaminów, które powinny sprawdzać samodzielność i niezależność myślenia młodych ludzi, umiejętność zauważania problemów i ich rozwiązywania¹⁹.

Bibliografia

- Bortnowski S., „*Potop*” w szkole. Odbiór powieści Henryka Sienkiewicza. Wnioski dydaktyczne, Warszawa 1988.
- Chyb-Winnicka M., *Jak słucha ósmioklasista? Próba diagnozy*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” 2021, t. 12, s. 434–444.
- Czerepaniak-Walczak M., *Badanie w działaniu w kształceniu i doskonaleniu nauczycieli*, „Przegląd Badań Edukacyjnych” 2014, nr 2 (19), pdf, s. 10, <https://apcz.umk.pl/PBE/article/download/PBE.2014.028/5195/16632> [12.01.2023].
- Gajak-Toczek M., *Poezja najnowsza w świadomości licealistów. O kilku spotkaniach z wierszami Marcina Świetlickiego* [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, red. K. Biedrzycki, W. Bobiński, A. Janus-Sitarz, t. 2, Kraków 2014, s. 283–297.

---

¹⁸ Por. G. Czetwertyńska, *Stać się nauczycielem* [w:] *Kształcenie nauczycieli – wyzwanie i zaangażowanie*, red. W. Bobiński, J. Sujecka-Zajac, Warszawa 2019, s. 63–64.

¹⁹ A. Janus-Sitarz, *Zmiany w modelu kształcenia nauczyciela polonisty*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia ad Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” 2010, t. 2, s. 165.

- Gołek B., *Kompetencje współczesnego nauczyciela (wybrane obszary)*, „Rocznik Komisji Nauk Pedagogicznych PAN” 2014, t. LXVII, s. 87–103.
- Grzegórzek M., *Ewaluacja uczniowskiej kompetencji tekstotwórczej w raportach CKE (na przykładzie charakterystyki postaci)* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 497–515.
- Grzegórzek M., „*Kocha, lubi, szanuje – nie chce, nie dba, żartuje*”. *Uczeń klasy pierwszej liceum i technikum w relacji do lektury obowiązkowej w szkole podstawowej (raport z diagnozy)*, „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia ad Didacticam Litterarum Poloniarum et Linguae Polonae Pertinentia*” 2021, t. 12, s. 313–325.
- Janus-Sitarz A., *W poszukiwaniu czytelnika. Diagnozy, inspiracje, rekomendacje*, Kraków 2016.
- Janus-Sitarz A., *Zmiany w modelu kształcenia nauczyciela polonisty*, „*Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia ad Didacticam Litterarum Poloniarum et Linguae Polonae Pertinentia*” 2010, t. 2, 165.
- Kania A., *Po dyplomie i dyplomowaniu, czyli „polonista w ciągłym ruchu”* [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, red. K. Biedrzycki, W. Bobiński, A. Janus-Sitarz, t. 1, Kraków 2014, s. 497–506.
- Kania A., *Wspomnienia z czasów II wojny w obiorze młodzieży. Echa głosów – rozmowa w milczeniu – kartka z dziennika* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 323–337.
- Karkut D., *Malarstwo jako kontekst literatury i języka polskiego w doświadczeniach uczniowskiego odbioru*, Rzeszów 2013.
- Karkut D., *Miejsce i rola historii w edukacji polonistycznej. Badania i refleksje nad świadomością historyczną uczniów*, Rzeszów 2017.
- Koziołek R., *Do czego służy kanon lektur szkolnych*, „Gazeta Wyborcza” [13.06.2023].
- Krzysztofik M., *Internet w polonistycznej dydaktyce uniwersyteckiej – zagrożenia i pożytki* [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, red. K. Biedrzycki, W. Bobiński, A. Janus-Sitarz, Kraków 2014, s. 112–122.
- Kulpa J., *Dydaktyka języka polskiego (przedmiot i metody badań)*, s. 109–114, <https://rep.up.krakow.pl/xmlui/bitstream/handle/11716/3950/09--Dydaktyka-jezyka-polskiego--Kulpa.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [15.01.2023].
- Kwiatkowska W., Skibińska M., *Badanie w działaniu jako strategia rozwijania warsztatu badawczego licencjatów w świetle ich doświadczeń*, „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” 2019, nr 4, s. 77–95.
- Latoch-Zielińska M., *Gimnazjaliści wobec kultury hip-hopu* [w:] *Teksty kultury w szkole*, red. B. Myrdzik, L. Tymiak, Lublin 2007, s. 289–306.
- Latoch-Zielińska M., *Polska i polskość w tekstach kultury popularnej (na przykładzie wybranych piosenek)* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 235–251.
- Latoch-Zielińska M., *Uczeń i nauczyciel w cyfrowym świecie. Możliwości, szanse, ograniczenia* [w:] *Edukacja a nowe media*, red. M. Latoch-Zielińska, I. Morawska, M. Potent-Ambroziewicz, Lublin 2015, s. 37–48.
- Łazarska D., *Czytanie Polski na lekcjach literatury. O potrzebie otwierania uczniów na wieloaspektowe wyobrażenia o Polsce i polskości* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 171–184.

- Lazarska D., *Dlaczego warto czytać Herberta? Z badań nad szkolną recepcją poezji w klasach pierwszych zreformowanego liceum*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia at Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” 2021, t. 12, s. 325–338.
- Morawska I., *Edukacja patriotyczna w świetle wypowiedzi i projektów przyszłych nauczycieli języka polskiego* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 2: *Praktyki edukacyjne*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 293–306.
- Myrdzik B., *Poezja Zbigniewa Herberta w recepcji maturzystów*, Lublin 1993.
- Pabisek M., *Marzenia i zbudzenia polonisty w dobie wyzwań płynnej rzeczywistości* [w:] *Polonistyka dziś – kształcenie dla jutra*, t. 1, red. K. Biedrzycki, W. Bobiński, A. Janus-Sitarz, Kraków 2014, s. 528–537.
- Rypel A., *Moja Polska? – dyskursy tożsamościowe w edukacji polonistycznej* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 1: *Narracje tożsamościowe w edukacji polonistycznej*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 55–75.
- Sajdak A., *Paradygmaty kształcenia studentów i wspierania rozwoju nauczycieli akademickich. Teoretyczne podstawy dydaktyki akademickiej*, Kraków 2013.
- Stachoń M., *O kształtowaniu tożsamości narodowej i czytaniu staropolskiej poezji religijnej* [w:] *Lekcja polskiego. Praktyki edukacyjne wobec niepokoju XXI wieku*, t. 1: *Narracje tożsamościowe w edukacji polonistycznej*, red. A. Gis, K. Koc, M. Kwiatkowska-Ratajczak, M. Wobalis, Poznań 2021, s. 117–129.
- Stachoń M., *Staropolska poezja religijna w zreformowanej szkole podstawowej*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia at Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” 2021, t. 12, s. 287–300.
- Trysińska M., *Kompetencje tekstotwórcze uczniów klas pierwszych szkół ponadgimnazjalnych i ponadpodstawowych – próba porównania*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia at Didacticam Litterarum Polonarum et Linguae Polonae Pertinentia” 2021, t. 12, s. 419–434.
- Uryga Z., *Odbiór liryki w klasach maturalnych*, Warszawa–Kraków 1982.
- Zasacka Z., *Czytelnictwo dzieci i młodzieży*, Warszawa 2014.
- Żórawska W., *Szkolne modele recepcji twórczości Cypriana Norwida do 2010 roku*, Warszawa 2016.
- Żurek S.J., *Polonistyczne badania edukacyjne – perspektywy 2016–2020* [w:] *Edukacja polonistyczna jako zobowiązanie. Powszechność i elitarność polonistyki*, red. E. Jaskółowa, D. Krzyżyk, B. Niesporek-Szamburska, M. Wójcik-Dudek, Katowice 2016, t. 1, pdf, s. 95–104.

On the importance of research on Polish language education in the preparation of candidates for the teaching profession

Abstract

The article will present the most important directions of contemporary research on Polish language education, related to the work of the teacher and the competences of the student, concerning: reading, the creation of oral and written expressions, the reception of prose and poetry, the shaping of attitudes, as well as the analysis and interpretation of other texts of culture. The importance of the results of these studies for the education of future teachers in the modern, changing school reality will also be discussed. The main problems that will be addressed in the academic reflection are the ways of disseminating quantitative and qualitative research during academic conferences organized for teachers (such as the Autumn School of Didactics of Polish Literature and Language in Krakow and the Congress of Polish Didactics) and the use of research results in schools, as well as the participation of students in conducting micro-studies. While paying attention to the opportunities and limitations

of the usefulness of the results of research on Polish language education in teacher education, the findings resulting from the individual interests and research experiences of the author who conducts classes with students of the teaching specialty at the bachelor's and master's seminars turn out to be important. For the purpose of this article, a survey was conducted, based on a questionnaire of an online survey, whose participants were students of the teaching specialty.

Keywords: Polish studies on education, teacher education, micro research, research, competences of teachers

Dorota Karkut, dr hab. prof. UR, pracuje w Zakładzie Badań nad Literaturą i Edukacją Polonistyczną na Uniwersytecie Rzeszowskim. Jej zainteresowania naukowe dotyczą problematyki integracji kształcenia humanistycznego, szczególnie zaś związków literatury z historią, malarstwem i muzyką oraz pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Jest autorką monografii *Miejsce i rola historii w edukacji polonistycznej. Badania i refleksje nad świadomością historyczną uczniów* (2017), *Malarstwo jako kontekst literatury i języka polskiego w doświadczeniach uczniowskiego odbioru* (2013). Jest także współredaktorem książek *Lektura wobec wyzwań współczesności* (2020), *Kształcenie literacko-kulturowe w dobie kultury masowej polisensorycznej* (2010) oraz kilkadziesiąt artykułów poświęconych edukacji polonistycznej.